

HAGIONIME ȘI HAGIOTOPONIME ÎN DOCUMENTE FRIULANE VECHI

FEDERICO VICARIO
Universitatea din Udine, Italia

Hagionyms and hagiotonyms in ancient Friulian documents

Abstract: There is an extremely high number of manuscripts of practical use in Vulgar Friulian dating from the end of the 13th century to the middle of the 15th century. They consist of dozens of registers and notebooks containing notarial and clerk annotations of towns and confraternities, such as sale, purchase and rent deeds, assignments and so on. The publication, in the past twenty years, of several Friulian manuscripts of the Late Middle Ages kept in archives and libraries of this region has granted scholars access to some very interesting material regarding early language and onomastics. The article brings forward some comments on saints' names and place names related to saints, deduced from reading and analysing these documents, mostly used to indicate names of calendar festivities or religious institutions (churches and devotional confraternities).

Keywords: Friulian, manuscripts, lexicon, onomastics, the Middle Ages.

În ultimii douăzeci de ani, studiile asupra manuscriselor din faza de început a friulanei au cunoscut un progres însemnat¹. O serie de lucrări de verificare a fondurilor vechi din regiune, conduse în principal de Societatea Filologică Friulană în colaborare cu Ministerul Bunurilor culturale și de Biblioteca Civică din Udine, a dus la semnalarea și, ulterior, la publicarea a numeroase documente târziu-medievale, cuprinse între sfârșitul secolului al XIII-lea și jumătatea secolului al XV-lea. Publicarea de izvoare ale originilor este fără îndoială foarte importantă, ba chiar fundamentală, și pentru friulană, în vederea începerii sau a reluării unor proiecte lexicografice de amplă perspectivă diacronică: ne gândim, în particular, la un nou dicționar istoric, după insuccesul definitiv al DESF, *Dizionario etimologico storico friulano* ('Dicționarul etimologic istoric friulan'), condus de Giovan Battista Pellegrini în anii '80 (singurele două volume publicate cuprind cuvintele friulane până la litera e-), dar și la un repertoriu de onomastică personală istorică, repertoriu care poate conta pe încă fundamentalul *Schedario onomastico* ('Fișier onomastic') alcătuit de Giovan Battista Corgnali în prima jumătate a secolului al XX-lea – este

¹ *Scripta* friulană din epoca Evului Mediu târziu reușește să uimească, în realitate, prin amploarea și importanța materialelor disponibile, publicate doar în parte, v. Vicario (2009).

vorba de un bogat repertoriu de 160.000 de fișe inedite, depozitat și azi la Biblioteca Civică din Udine².

Documentele în vulgara friulană, cuprinse între sfârșitul secolului al XIII-lea și secolul al XV-lea, sunt, în cea mai mare parte, de uz practic; excluzând câteva poezii creații de curte, care provin din Cividale del Friuli, este vorba de zeci de caiete și registre aparținând unor notari, funcționari de primărie, trezoreri de congregații religioase, toate manuscrise care oferă mărturii importante asupra circulației limbii în Evul Mediu târziu. Vulgara se afla în concurență sau alături de acea *scripta latina rustica* ce rămânea, și în Friuli, la fel ca în alte regiuni romanice, codul de departe preferat în scris. Lectura documentelor ne permite să obținem o întreagă serie de informații prețioase despre friulana veche, despre structurile și lexicul său. Foarte importantă este și prezența, în aceste manuscrise, a foarte numeroaselor antroponime și toponime, de vreme ce în documentele de uz practic, în genere, operațiile se repetă, cu lexicul aferent, dar autorii acestor operații sau locurile în care se realizează acestea, dimpotrivă, se schimbă în continuu: într-adevăr, destul de repetitive sunt intervențiile de încasări și de plăți de taxe și de impozite, încredințarea de funcții și lucrări, actele de delimitare și de trecere de proprietăți, mărturiile la procese, dar persoanele care iau parte la astfel de operații sunt, în schimb, mereu altele. În concluzie, diversitatea onomastică este net superioară în comparație cu cea a lexicului comun. Și hagianimele și hagiotoponimele sunt, evident, bine reprezentate în documentele vechi. Hagianimele se repetă periodic pentru a indica sărbătorile calendaristice, legate de zilele anului, ca și pentru a indica numele bisericilor și ale congregațiilor religioase sau civile; pe de altă parte, hagiotoponimele indică dezvoltarea și consolidarea comunităților și a așezărilor, adică a satelor și a orașelor, în jurul unor biserici sau mănăstiri închinată inițial, întocmai, sfinților obiect al devoțiunilor populare. În acest articol aș vrea să prezint, pe scurt, câteva dintre aceste tipuri, hagianime și hagiotoponime, extrase din bogatele colecții de documente friulane provenind, în general, de la Biblioteca Civică din Udine sau din alte fonduri vechi, documente publicate de cel care scrie, între anii 1999 și 2012³.

² Un tablou general al onomasticii personale friulane, și din punct de vedere istoric, ne oferă Marcato (2010).

³ Manuscrisele de la Biblioteca Civică din Udine a căror editare am îngrijit-o în acești ani, sunt, în total, 23, de tipologie, consistență și proveniență diversă, v. *Bibliografia de referință*. Manuscrisele de la Cividale sunt cinci, dintre care, se remarcă, în special, *l'Elenco di iscritti a una confraternita cividalese* ('Lista înscrisilor într-o confraternitate cividaleză', de la sfârșitul sec. al XIII-lea) și *Frammento di un rotolo cividalese* ('Fragment de pe un sul cividalez', anii 1413–1420), o excelentă mărturie despre cea mai "ilustră" dintre vulgarele friulane vechi. Unul singur, dar destul de important, este din Tricesimo, *Il quaderno della Fraternita di Santa Maria di Tricesimo* ('Caietul Congregației pentru Sfânta Maria din Tricesimo', anii 1426–1436), bogat în lexic și în onomastică personală, deja semnalat, ca alte documente contemporane, de Joppi (1878). Cea mai mare parte a pieselor, în număr de 15, sunt în udineză, dintre care merită citate *Statuti e laudario della Confraternita dei Battuti di Udine* ('Statutele și culegerea de laude ale Confraternității Bătuților din Udine', secolul al XIV-lea), în tosko-venetă, cu influențe friulane, *Esercizi di scrittura e di traduzione latina* ('Exerciții de scriere și de traducere latină', secolul al XV-lea) și vastele *Rotoli*

Trebuie de la început să spunem că identificarea acestor tipuri onomastice este destul de rapidă, datorită prezenței adjectivului *SANCTUS*, care introduce elementul personal. Acesta este elementul latinesc care indică și în friulană, la fel ca și în celelalte limbi romanice, prezența unor hagianime și hagiotoponime⁴. Mai exact, în friulana veche găsim doi continuatori ai bazei *SANCTUS*: forma populară *sent* sau *sen*, în care se observă înălțarea vocalei tonice *a* la *e* ($a > e$) înaintea unei nazale urmată de consoană și căderea regulată, normală, a vocalei atone finale⁵; și forma *sant* sau *san*, mai apropiată de latină, cu păstrarea vocalei tonice *a*.

Să vedem, prin urmare, cum se prezintă hagianimele cu *sent* / *sen* în contextul documentelor noastre. Primul pe care îl semnalez este ‘Ermacora’, sfântul patron de Aquileia și al actualei Regiuni autonome Friuli-Venezia Giulia, împreună cu diaconul ‘Fortunato’ (= Norocosul), nume și azi prezent în Friuli ca nume de familie (*Ermacora*, *Macor*, *Macorig*, *Macoratti* etc.) și, de asemenea, ca toponim – în vecina Carinzia, de exemplu, avem localitatea *Hermagor*.

În documentele congregației cizmarilor din Udine, la începutul secolului al XV-lea, citim:

- (1) UdiCalBCU1348/IV
 c. 7r *sol. v ala figla in deman di sent Aremecor*
 ‘cinci bani fiicei în ziua de după sfântul Ermacora’
 UdiCalBCU1348bis
 c. 2r *adi xxij in otom termit a sent Aremecor*
 ‘azi douăzeci și doi octombrie, termen la sfântul Ermacora’

Este evident, în acest caz, că hagianimul se referă la scadența unor plăți, și are, prin urmare, funcția de a fixa o dată legată în calendar de sărbătoarea acestui sfânt, care azi se sărbătorește în data de 12 iulie. De observat, în al doilea exemplu, folosirea termenului popular *otom*, care provine din latinescul *AUTUMNUM*, pentru a indica luna ‘octombrie’, cu referire, prin urmare, la luna cu care începe anotimpul toamnei.

Tot la scadența unei plăți se referă și un document cividalez din secolul precedent, în care se citează sărbătoarea Sfântului Gheorghe (data de 23 aprilie) și sărbătoarea sfântului Quirino (data de 4 iunie):

della Fraternita dei Calzoi (‘Sulurile Confraternității Cizmarilor’, anii 1401–1434), care conțin sute și sute de scrieri. În fine, două documente sunt din Venzona: *Inventario di redditi della Confraternita di Santa Maria* (‘Inventarul veniturilor Confraternității Santa Maria’, secolul al XV-lea), și *Elenco di iscritte a un pio sodalizio* (‘Lista înscriselor la o asociație pioasă’, secolul al XIV-lea).

⁴ După cum se știe, pentru lexicul comun, limba română îl continuă pe slavul *sfânt*, păstrând uneori elementul latin *SANCTUS* doar în toponomastică, de exemplu în numele comunei *Sântămăria-Orlea*, sau în al localității vecine *Sânpetru*, din județul Hunedoara, dar, pe de altă parte, întâlnim și cazuri precum *Sfântu Gheorghe*, în județul Covasna.

⁵ Această formă corespunde, de altfel, formei *seno* din veneta veche, deja semnalată și discutată de Giovan Battista Pellegrini (1980).

(2) CivPorBCU216

verso

pagavo [...] a Pasco la desimo del çoehul e delg agnel e del purcel e des as e a sent
 Çorç xxxvj dinà e a sent Quarin xxvj

‘plătea [...] de Paște zecuiuala pentru iezii, pentru miei, pentru porci și pentru
 albine, iar de sfântul Gheorghe 36 de dinari și de sfântul Quirino 26 de dinari’

Structura *San Giorgio* (‘Sfântul Gheorghe’) apare frecvent în toponomastica locală din Friuli, cu *San Giorgio di Resia*, *San Giorgio al Tagliamento*, *San Giorgio della Richinvelda*, *San Giorgio di Nogaro*, toate localități care amintesc, prin nume, cultul sfântului războinic. Structura se întâlnește, de data aceasta ca hagiotoponim, și în cunoscuta “Lista înscrișilor într-o congregație cividaleză” din secolul al XIII-lea (CivBCU836/G), unde pe verso se face referire la o anume *sur Pinosa di Sant Çorç* ‘maica Pinosa de San Giorgio’, o biserică din localitatea Rualis, în apropiere de Cividale del Friuli.

Pe același *San Giorgio* îl găsim, tot pentru a indica o biserică, și la Udine, într-un document de la începutul secolului al XV-lea:

(3) UdiPelAPG12

c. 30v *In Graçano di fora dogna Sent Çorço*

‘În Grazzano exterior, lângă Sfântul Gheorghe’

În acest caz, referirea este la biserica parohială *San Giorgio Maggiore* din Udine, care se află, într-adevăr, în cartierul Grazzano, cum se semnalează în document. După cum se vede, forma *Çorço* prezintă aici restituirea vocalei finale.

Dintre celelalte hagianime prezente în documentele vechi, putem aminti o întreagă serie de continuatori friulani normali ai unor tipuri latine, grecești sau germanice. Îi avem, prin urmare, pe diverșii *sent Antoni* ‘sfântul Antoniu’, *sent Bertolomeu* ‘sfântul Bartolomeu’, *sent Blas* ‘sfântul Biagio’, pe *sent Cancian* ‘sfântul Canțiano’, foarte prezent și în Carinzia și în Slovenia, pe foarte răspânditul *sent Çuan* ‘sfântul Ion’, pe *sent Eler* ‘sfântul Ilarion’, martirul din Aquileia, care se continuă în răspânditul nume de familie *Ellero*, pe *sent Endrat* ‘sfântul Andrei’, pe *sent Florgan* ‘sfântul Florian’ – cu grafia *g* pentru *y* [j], normală în friulana veche –, pe *sent Iacum* ‘sfântul Giacomo’, *sent Iust* ‘sfântul Giusto – Iustin’, *sent Laurinç* ‘Sfântul Laurențiu’, *sent Nichulau* ‘sfântul Nicolae’, *sent Pieri* ‘sfântul Petru’, *sent Stiefin* ‘sfântul Ștefan’. În forma *sent Thomat* ‘sfântul Tommaso’, îl întâlnim pe continuatorul apelativului TOMADUS, tipic aquileiez și, de asemenea, venețian, în locul lui TOMASUS, formă de la care derivă o întreagă serie de nume de familie moderne, precum *Tomat* – în general cu accentuarea greșită *Tömat* în loc de *Tomât* – și de hagiotoponime, precum *San Tomat*, fracțiune din Majano (Udine), sau alte nume de familie precum *Tomado*, *Tomà*, *Tomè*, cărora li se adaugă diverse alterate, precum *Tomadin(i)*, *Tomadon* etc.

Nu mai puțin bogată în hagianime introduse de *sent* este lista formelor precedente de *sant* ‘sfânt’. Pe lângă cele deja semnalate, amintim tipul ‘Giovanni’ (Ioan sau

Ion) cu *san Çuan*, dar și cu câteva variante fonetice ca *san Çuane*, *san Çane*, *san Çoane* și *san Çoani*, la care se adaugă *sant Çuan Batiste* 'sfântul Ioan Botezătorul'. Multe sunt apoi formele feminine, ca *sancta Agita* 'sfânta Agata', care se continuă azi cu răspânditul nume de familie *Aita*, *sancta Agneda* sau *sancta Agnetis* 'sfânta Agnese', și acestea variante marcate în sens regional, *sancta Catarina* 'sfânta Caterina', o serie de *sancta Maria* 'sfânta Maria', cu *sancta Maria d-avost* 'sfânta Maria de august', *sancta Maria di Mont* 'sfânta Maria a Muntelui', *sancta Maria Madalena* 'sfânta Maria Magdalena', *santa Maria de chiandelis* 'sfânta Maria a lumânărilor', adică 'Sărbătoarea Întâmpinării Domnului', o sărbătoare care se celebrează la patruzeci de zile după Crăciun, și, de asemenea, *sancta Ursula* 'sfânta Ursula' etc.

Dintre formele mai puțin frecvente, amintim formele *sant Gotart* 'sfântul Gotard' sau *sant Paul* 'sfântul Pavel' și, de asemenea: *santo Abram* 'sfântul Avram', *santo David* 'sfântul David' și *santo Merchiol* 'sfântul Melchior', cel din urmă unul dintre cei trei Regi Magi.

Trecând de la hagianime la hagiotoponime, care în mod sigur constituie unul dintre filioanele cele mai productive și mai reprezentative în toponomastica friulană, începem prin a spune că acestea se întâlnesc într-un număr mare în documentele vechi. Dintre acestea, unele amintesc pe *Maria*, unul dintre cele mai răspândite nume de persoană atât în trecut, cât și în prezent, ca de exemplu *Sancta Maria de Sclaunico* 'Sfânta Maria de Sclaunico', fracțiune din Lestizza, sau *Sancta Maria la Longa* 'Sfânta Maria la Longa', în câmpia friulană centrală, altele pe *Sant Çorç* 'Sfântul Gheorghe' de Nogaro sau de Richinvelda, cum am arătat mai sus, pe *Sant Çuan di Chiasarse* 'Sfântul Ioan de Casarsa', în Friulul occidental, pe *Sant Endrat* 'Sfântul Andrat (de Cormôr)', fracțiune din Talmassons, debitor unui personal 'Andrei' prin filieră slavă, și pe oronimul *Sant Simion* 'Sfântul Simion'. Pentru acesta din urmă citim contextul în care se întâlnește, extras dintr-un document din secolul al XV-lea al unei congregații din Venzone, o mică localitate la 40 de kilometri de Udine spre nord:

- (4) VenMarBCU1275/II
c. 16r

Donason fate per Domenich det Mas ala fradagle de Madona sancta Maria d-un bochon di culture over terein pueste in Pluern che fo di Ghaie; confine cun Iacum Tarneban e d-une part cun la mont di Sant Simion e del-altre part poseit li eredi che fo di Dumini di Cole e la vie publice paiant liris x in lu di di sant Çorzo sfranchado rizut per Dumini di Pluern

'donație făcută de Domenico zis Mas congregației Madona sfânta Maria a unei bucăți de câmp, adică de teren, aflat în Pioverno, care a fost al Gaiei; se învecinează cu Giacomo Tarnebano (adică din Interneppo, sat aflat în apropiere) și, de o parte, cu muntele San Simeone (Sfântul Simion), iar de cealaltă stăpânesc moștenitorii răposatului Domenico (fiu) al lui Nicola (Nicolae) și drumul public, plătind zece lire în ziua de sfântul Gheorghe, împuternicire primită de Domenico di Pioverno'

Pe lângă hagiotoponimul *Sant Simion*, în această notă de plată întâlnim din nou un hagianim, *sant Çorzo* (sfântul Gheorghe), cu funcția de a indica scadența unei plăți – sfântul Gheorghe cade, cum am arătat, pe 23 aprilie.

Alte hagiotoponime reiau nume de persoane deja amintite anterior. Întâlnim de exemplu, pe *Sent Çuan di Chars* ‘San Giovanni del Carso – Sfântul Ioan de Carso’, în Friulul oriental, *Sent Çuan di Mançan*, ‘San Giovanni di Manzano – Sfântul Ioan de Manzano’, *Sent Denel* ‘San Daniele (del Friuli) – Sfântul Daniel (de Friuli)’, cu varianta *Sant Dinel*, *Sent Gotart* ‘San Gottardo (di Udine) – Sfântul Gotard (de Udine)’, *Sent Laurinç di Sotselva* ‘San Lorenzo di Sottoselva – Sfântul Laurențiu de Sottoselva’, în apropiere de Palmanova, *Sent Stiefin* ‘Santo Stefano Udinese – Sfântul Ștefan Udinezul’, *Sent Vit di Craulg* ‘San Vito di Crauglio – Sfântul Vito de Crauglio’, *Sent Vit di sot Faiagnie* ‘San Vito di Fagagna – Sfântul Vito de Fagagna’.

Printre diverșii sfinți care se află la originea unor hagiotoponime, există și un caz de “sanctificare” prin paretimologie, adică prin etimologia populară. Este vorba de localitatea *Sanguarç* ‘Sanguarzo’, aflată la câțiva kilometri de Cividale del Friuli, care continuă, în partea a doua, pe ie. *GORT-, bine cunoscut grecescului *chortòs*, latinescului HORTUS, germanului *Garten*, englezului *garden* etc., cu sensul de ‘loc închis, îngădit’, tip prezent și în toponomastica friulană prin forma *Guart*, care indică una dintre văile din Carnia, adică din partea nordică și montană a regiunii Friuli. Acest *Guarç* este pluralul sigmatic, normal al lui *Guart*, cu adăugarea lui *San* prin atracția de forme asemănătoare din punct de vedere fonetic, precum *Çorç*, apelativ foarte productiv pentru hagiotoponime (*San Çorç*).

Această localitate se întâlnește în documentele vechi:

- (5) CivMarBCC21
 c. 16v *Çuanin di Sant Uarç e la mogli iiii*
 ‘Giovannino din Sanguarzo și soția patru (bani)’
 CivMarBCC64
 c. 39r *dnr. xv a Lenart di Sant Uarç*
 ‘cincisprezece dinari lui Leonardo din Sanguarzo’

Închei această rapidă trecere în revistă a unor hagianime și hagiotoponime din documente friulane vechi cu o observație generală asupra acestor forme. Apelativele personale înregistrate în documente târziu medievale prezintă, fără îndoială, o extraordinară varietate de tipuri, mai ales în ce privește formele derivate, între alterate și hipocoristice. De exemplu, un element ca citatul *Nichulau*, prezent și cu variantele *Nicholau*, *Nicholao*, *Nicholò*, este un nume creștin de tradiție grecească – *Nikòlaos* derivă, după cum se știe, din *nike* ‘victorie’, un atribut al lui Iisus Hristos ‘victorios (asupra morții)’; de la *Nichulau* derivă numeroase forme, începând cu diminutivele terminate în *-ùs* sau *-in*, care, la origine, erau folosite pentru a indica pe ‘fiul cuiva’. Avem astfel nume de persoană ca *Nichulùs*, *Niculusio* cu femininul *Niculusse*, sau *Nichulin*. Larg întâlnite sunt, de asemenea, hipocoristicele, cu o sufixare variată, care în general prezintă afereza silabei neaccentuate inițiale, precum *Chulau*, *Chulaut* – cu sufixul diminutival *-ut* caracteristic

friulanei (ca *-uț* în română) –, *Chulūs, Culusa, Culusin, Culut* și altele⁶. Este frecventă și schimbarea nazalei în poziție inițială pentru ‘Nicolao’, adică trecerea lui *N-* la *M-*, fenomen care se datorează, după Pavle Merku (1982), contactului cu aria slovenă și influenței exercitate de această limbă asupra friulanei, în care trecerea lui *N-* la *M-* este normală: *Michulau, Miculūs, Micurel, Micholā, Michul, Miculò* etc.

Spre deosebire de apelativele comune, hagianimele și hagiotoponimele nu prezintă alterate decât în cazuri foarte rare, tinzând să păstreze, mai degrabă, formele nealterate. Se pare, pe scurt, că faptul de a se referi la sfera sacralului, cu trimitere la sfinți (atât persoane, cât și locuri de cult), este motivul determinant pentru o tratare mai „respectuoasă”, dacă ne putem exprima astfel, a formei apelativului. Formele alterate aparțin, dimpotrivă, repertoriului antroponimic de uz comun, pentru indicarea persoanelor, repertoriu mai puțin supus unor forme de control sau de cenzură din partea vorbitorilor, mai liber să suporte modificări fonetice și morfologice.

Sursele documentare citate

- CivMarBCC21 / CivMarBCC64 = Vicario, F. (ed.). 2015–2016. *Quaderni cividalesi. Confraternita di Santa Maria dei Battuti*, 2 voll. Udine: Forum.
- CivPorBCU216 / UdiCalBCU1348bis / VenMarBCU1275/II = Vicario, F. (ed.). 2006–2009. *Carte friulane antiche dalla Biblioteca Civica di Udine*, 4 voll. Udine: Biblioteca Civica.
- UdiCalBCU1348/IV = Vicario, F. (ed.). 2001–2005. *I rotoli della Fraternita dei Calzolari di Udine*, 5 voll. Udine: Biblioteca Civica.
- UdiPelAPG12 = Vicario, F. (ed.). 2003. *Il registro della Confraternita dei Pelliciai di Udine*. Udine: Forum.

Bibliografia citată și de referință

- Corgnali, G.B. ms. *Schedario onomastico*. Fondo Principale, Biblioteca Civica di Udine.
- De Leidi, G. 1984. *I suffissi nel friulano*. Udine: Società Filologica Friulana.
- De Vitt, F. (ed.) 2000. *Il registro battesimale di Gemona del Friuli 1374–1404*, Udine, Deputazione di Storia Patria per il Friuli.
- De Vitt, F. 2001. I più antichi registri battesimali di Gemona del Friuli (1374–1482). În *Archivi gemonesi*, I vol., F. Vicario (ed.), 15–52. Udine: Società Filologica Friulana.
- Frau, G. 1986. Sulla genesi di alcuni cognomi friulani. Menis e forme analoghe. *Mondo Ladino X*: 443–449.
- Frau, G. 1994. La famiglia *Petrus* nell’Italia Nordorientale. În *Il Friuli: lingue, culture, glottodidattica. Studi in onore di Nereo Perini*, S. Schiavi Fachin (ed.), 87–124. Udine: Kappa Vu.

⁶ Date omogene despre frecvența antroponimelor în documentele din Evul Mediu târziu, în special pentru aria gemoneză, se pot obține din două valorose lucrări ale lui De Vitt (2000), (2001), lucrări în care sunt analizate registrele de botez din locala Pieve de la sfârșitul lui Trecento și din tot Quattrocento: tipurile cele mai răspândite, pentru formele de masculin, sunt *Nicolò, Antonio, Giovanni, Giacomo* e *Leonardo*, iar pentru formele de feminin *Caterina, Elena, Margherita, Francesca, Maddalena*. Printre studiile cele mai îngrijite despre fiecare tip antroponimic în parte, pentru regiunea Friuli, se disting Frau (1986) e (1994); în special asupra hipocoristicelor, v. și Vicario (2010–2011). O bună descriere a sufixelor din friulană nu este oferită de De Leidi (1984).

- Joppi, V. 1878. Testi inediti friulani dei secoli XIV al XIX. *Archivio Glottologico Italiano* IV: 185–342.
- Marcato, C. 2010. *Profilo di antroponimia friulana*. Udine: Società Filologica Friulana.
- Merkù, P. 1982. Onomastica slovena in un quaderno cividalese del '400. *Quaderni Cividalesi* X: 21–25.
- Pellegrini, G.B. 1980. Vento antico *sent(o)* 'santo'. *Studi Mediolatini e Volgari* 27: 139–162.
- Pellegrini, G.B. (ed.). 1984–1987. *Dizionario etimologico storico friulano*, 2 voll. Udine: Casamassima.
- Vicario, F. 2009. Documenti friulani delle origini. *Bollettino dell'Atlante Lessicale degli Antichi Volgari Italiani* II: 55–98.
- Vicario, F. 2010–2011. Ipocoristici in carte friulane tra XIV e XV secolo. *Archivio per l'Alto Adige* CIV-CV: 497–512.